

Systematiskt register:

2418

1

- Stq*
A:e 2. Skovmannen vilseledde folk med sitt skratt.
A:e 3. "Skogsfolk" skaffade hem korna.
A:f 4. Tvättekäring :oväder.
C:b 5. Klok gumma: "räkning", mjölkaharar.
I:h 7. Inskrift över dörren: Här går jag osv.
J:e 8. Lysning o bröllop, presenter, brudskänk m.m.
K:e 11. Kvinnoklädsel.
L:d 12. Nyodling
L:c 5 Mjölkhavar/ se C:b/
S:a 12 Gemensamma marker och vattningsställen för byn.
S:b 16 Bjuvalag:gille. Förning.
T:f 13 "Haen": trädgården.
U: ~~B447~~ Bakning: bröd, spettkakor.
U:f 13 Smörkärning.
U:g 14 Slakt.
U:o 18 "Dreftatru".
20 "Lunds stifts tidning" : enda tidningen på platsen.
19. Halmkorg - Srepask "Bodrek"

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2418

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

d.e
2.

"Skovmannen"

Min mor talade om, att en gång, då de skulle hämta korna, så fick de se en farligt stor man, som stod och lade armarna i kors över gårdesgården. Han stod i skjortärmarna och skrattade, så att man kunde se hans långa tänder. De blevo rädda men vågade inte säga något förrän de kommit därifrån. Båda hade sett honom och hörde liksom ett träd föll, då han stödde sig mot gårdesgården. Sen ville mor köra korna åt alldeles fel håll och blev vilse. Det var "skovmannen" de hade sett.

"PysSlingar" : De bodde under stenar bl.a. uppe i Hallabackarna.

"Skovmannen"

"Pysslingar"

2418

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

A. e.
B.

"Skogsfolk"

En gång då min mor höll på att baka, kom där en liten påg in och satte sig vid bakugnen. Rätt vad det var tyckte mor, att hon hörde någon ropa. "Jag begriper önte; här är någon som går och skriker därute på "Hin Finn!" - "Å, de ä min mor, som går och söker mig", sade den lille. - "Vänta då litt', tills brödet är färdigt, så ska' du få e'kaka!" Då han fått den'sprant'(sprang) han sin väg till sin mor, och snart kommo de båda tillbaka. "Nu ska'ni inte mera behöva gå och hämta era kor (detta hände då byns marker lågo ihop, och det kunde vara besvärligt både att finna sina kor och skilja dem från de andra). Gå bara till det ledet, så komma de dit." - Det var "skogsfolk", som varit framme, och då de behandlades väl, visade de sin tacksamhet, och korna kommo varje kväll till ledet. De vor klädda i röd toppmössa, men f.ö. vet jag inte hur de sågo ut.

"Skogsfolk"

"Tvättekäring"

Här nere vid den lilla bäcken i fäladen brukade vara en "tvättekäring". Det var precis som det stod en människa och hade rysligt bråttom med att tvätta och bankade med en "torskel" (klappträ). Så höll hon upp ett slag, liksom då man vrider ur kläderna, och så bankade hon på igen. Vi vågade oss inte dit. Det "bleck" (blev) nästan alltid "böst" väder, då hon hörts.

"Tvättekäring"

2418

5

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Vidskeplig gumma.

Vidskeplig
gumma. "Rökan"

Här var en gammal gumma, som de kallade "Rökan", för hon var mycket vidskeplig och skulle "röka" eller hitta på något liknande vid alla möjliga tillfällen. Då en kalv föddes, skulle ett stort "knippe" (vad det var vet jag inte) stoppas i kalvens öra. Kalven hade hon inne i stugan en 8 - 14 dar (det hade förresten de flesta, då det var vinter och kallt). En säng ställdes snett i en hörna och därinne fick kalven skutta bäst den ville. Även då fåren hade lamm, hade man dem inne på samma sätt och hönsen hade på många ställen sin plats under sängen eller kakelugnsbänken, där man satt ett trägaller för. Vi glyttar skulle ju opp och titta på djuren därbakom sängen, men då blev "kvingan" ond och smällde oss, ty hon var mycket rädd för att låta främmande komma in och

"Rökning"

"Husdjuren
inne i stugar

2418

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

6.

se på hennes husdjur, ty då kunde de lätt "få makt över dem".

Hon hade även "mjölkaharar", det sade man allmänt, ty hon hade bara två kor men fick mycket mjölk, så det var ju tvunget att hon kunde skaffa mjölk från andras kor. Vi glyttar såg dem, och de voro vita - men det var nog kattor.

~~_____~~
"Mjölkharrar."

I min mors ungdom gick här en mängd "vandrande" som ville köpa eller rättare titta. Mor gav så gott hon kunde och hon blev belönad. Hennes kreatur skulle bli feta och må bra och inte skulle de bli "mossuna". Förut hade det varit liksom små råttor, som bet dem, men nu så blev det bättre och korna frodades, så det så ut som om de kunde göra en hel del.

2418

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

J. n
F: a

7

Inskrift å bräda från skogvaktarbostället (torpet) i Pärup. Inskrift.
Brädan förut fastspikad å en bjälke.

Här går jag ini detta hus. Gud bevare eld och ljus!
Gud bevare konungen och vår gode präst!
Ack Herre! tänk uppå oss fattige dännäst!

(Stället revs för c:a trettio år sedan och beboddes dess-
förinnan av en skogvaktare. Alunbruket från Andrarum skull-
le ha en viss mängd ved härifrån årligen.
Stället förföll mer och mer och först då taket rasade ner
och en snödriva föll ner på gumman, flyttade hon därifrån.
Flera sådana bräder med inskrifter fanns men de äro förstör-
da.)

2418

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

J. e.
8.

Lysning o bröllop

Lysning o bröllop

Andra lysningsdagen skulle "fästfolket" gå i kyrkan "å höra sin titel". Den dagen kommo vännerna och släktingarna med lysningspresenterna och ännu tidigare på själva lysningsdagen.

Då de lyste sista gången skulle de göra en stege och skänka brudparet, "för att det inte skulle ta ett sån't dån, då de ramlade från predikstolen i kyrkan"

Lysning fick inte äga rum i fastan. Inte heller fick man taga ut lysning ena året och gifta sig det andra, ty lysningen gällde endast tre månader, annars fick man göra om det.

Jag har ju tjänat i prästgården i Ö.Sallerup flera år då Heimer var präst. Han tog aldrig betalning för lysningar och sådant. En gång skulle ett par kvinnor, som slagits" till tinget och skulle då ha med prästbetyg. De sökte då

muta Heimer med stora julostar, men han tog inte emot dem utan höll i stället efter dem ännu mera.

Fästmannen gav sin flicka schalar, nålar, psalmbok o.d. allt efter som han hade råd, och då de haft "jaöl" skulle bruden ge honom en "brogemansskjorta", som hon helst skulle sytt själv.

Fästfolks-
gåvor.

Jag kom till prästgården, redan då jag var 9 år och då jag var 10, minns jag, hur ett bröllopståg eller stass kom från Ullatofte, Orröd. Det var sex militärer, som redo i teten, så kommo musikanterna, så brudparet i var sin vagn och slutligen alla gästerna, och jag tror det var omkring tjugo vagnar fulla med folk.

Bröllopsstas:

Tärnorna skulle bädda brudsängen. Dagen efter vigseln kom brudens far in till brudparet, innan den de stigit upp och gav dem brudskänken.

Brudskänken.

Av föräldrarna fick dottern hel uppsättning kistor fulle med gångkläder och sängkläder, ibland även skåp, spinnrock o.d.

Då brudparet skulle resa till det nya hemmet, kastades röda sagogryn efter dem.

Då de skulle gå in i det nya hemmet, kastades en kudde in först, som de skulle trampa på så blevo de rika.

Till bröllop skulle brudens fader bjuda.

Vid bröllopen förr hade de 4 - 6 förridare- Musikanter,
merendels militärer. I Orröd var fyra musikanter. Dessa Förridare.
redo hos brödBöljet, men förridarna skulle hem och meddela
att brudparet var där och där, liksom de på bortvägen redo
i förväg till kyrkan och meddelade prästen om brudstassens
snara ankomst.

Vid hemkomsten skulle alla gästerna bjudas på alla
slags likörer-eller vad de hade råd till- ute på skjut-
sarnaö

Så sköto de vid groparna, och "skjyttarna" skulle Skjutning.
bjudas på brännvin och en bit socker.

Bruden hade vid sin sida i skjutsen brudpigorna
och vid sidan om brudgummen red svennerna.

LUN
FOLKMINNESARKIV

S. Kämpe
Från
O. Sallerup

Handwritten notes:
Kie
11.
Lanna Amundson-Amundson

2418 LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Klädsel.

Min svärmor gick klädd i skinnklocka, skinnkjortel, Den var blåaktig eller svart. Nertill ett rött vadmalstycke fastsytt och upptill ett livstycke av svart eller mörkblå vadmal. Fruntimren hade dessutom en svart skinntröja, medan karlarna hade vita fårskinnspälsar.

Klädsel.

Kersti Nils Pers' brudräkt för c:a 70-75 år sedan /se fot./ var kjolen av körsbärssbrunt vadmal, livet av bomull med invävt silkemönster, invändigt fodrat med linne och vadderat över bröstet. /Mått: kjolen 125 cm. livet 34½ cm. runt midjan 65 cm. nerikring cm./

Handwritten note: Brudräket

S:a.¹
L:d
J:f
U:f
U:g
U:t

Allmänt från Pärup (odling m.m.)

Här i södra delen av Pärup vattnade förr hela byn sina kreatur i vår brunn. Byns betesmarker var här nere och 'koerna' från hela byn gick öhop. Vid enskiftet fick de lotter härnere. Här är tre lotter på detta hemmanet, ty ställen uppe i byn sålde sina, då skogen var skövlad. Här har nog kolats en del, ty man kan här och där finna kol. -

Förr bearberades jorden inte som nu. Då man skulle nyodla, skulle först torva ris och sådant samlas ihop och brännas upp - svedjor - askan ströddes ut, marken hackades och första året såddes rovor: flata matrovor. De "strösåddes"-som säden och ej i rader som nu -, fröna "prekades" ner med hackor och så harvades litet med träharv. Far sådde även bovete på sådana nyodlingar. Min mormor stekte rovor i bakugnen i glöderna - ja, även potatis stektes på detta sätt. Till "pantoffeldöppa" hade de "småflöd" (tunn grädde).

Vattning.

Betesmarke

R: g

Nyodling
(rovsådd)

L: d

Potatis.

Potatisen sattes först i "haen" endast lite grand, och de körde då med ett par "koer" på mindre ställen eller med en häst. Potatisen användes som sogel och åts till bröd. Detta doppades ibland i brännvin, som de själva brännt.

"Haen"
(trädgården).

13.

Haen låg strax utanför fönstren och runtomkring den var upplagt stengärde. Den var inte stor och hade blott plats till några "sängar". Där odlades potatis, morötter, palsternackor och örter - de senare sådes även på nyodlingarna, persilja, timjan och purjöggräslök, kumjan (kummin), pipelök (som övervintrar). Timjan torkade de och band på en käpp och användes till att lägga i ärtsoppan och i blodkorven. Krusbär och vinbär hade de mycket litet. De satte kärnor av äpplen och påron och fick så stamträd med rätt så goda frukter.

"Kröson" (lingon) plockade de och lade in. Det var nästan de enda vilda bär, som tillvaratogs. De koktes upp sura och blandades med litet "småflöde" (tunn grädde), då de skulle användas. Moset förvarades i lerkrus eller bytto^o av boke, som inte gav någon smak.

Vilda bär

Smöret kärnade de själva i "rättoppskärnor", och för att lyckas bra, brukade en del "röka" kärnan först. Denna bestod av tre delar: själva kärnan (rund och försedd med ett handtag upptill), "törnelen", fäst på en staken, som drogs eller lyftes upp och ner och samtidigt vreds omkring något vid

U: f.

Smör.

Plånes
C. Fallcrups

uppt av W. Richter, 1929

2418

DET KÖNIGLIGA VERBITETS
FÖRHANDLINGSSÄKERN 14

kärningen, samt locket, som kunde lyftas upp med en liten pinne. Alltsammans var av "böke" (boke) eller ibland av eke. På mindre ställen gömdes grädden omkring fjorton dagar, innan den kärnades. På denna tid kunde de då få omkring ett eller två skålpund. Smöret bars in till Hörby, där det fanns ett par ställen, där man köpte upp. Det skulle alltid vägas av hemma, så att det var jämn vikt.

Då mormor kärnade (hon dog 1867 då 73 år gammal), brukade vi barn få "flödamadar", och det tyckte vi var särskilt gott. Hon tog då av den tjocka grädden och bredde på brödet. - Man åt även mycket "schurjad" (sur, tjock) mjölk.-

Var efterhöst slaktade de en ner en "stutabattning" eller en kviga, som de saltade ner. Sen blötade de ut köttet och hade det för vintern och kokte soppa på.

U: g
Slakt.

De hade en gris för året. Den skulle "gå på ollon" först och slaktades inte, förrän de blevo ett år, och då voro de inte stora

U: b.

(De åto mycket kornbröd och bovetegröt förr. I brödet lades potatis. Kornbrödet bakades smått till jul.

Bröd.

Den råa degen av potatisen togs till det grova brödet. Det finaste potatismjölet användes till mat och det närmast till det fina brödet. Till jul bakades tre bak bröd, på somliga ställen ännu mera. Så "slog" de en sorts bröd,

2418.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

15.

kavringar, ovanpå varandra, och då det grova tagits ut
sattes dessa på nytt in i ugnen och torkade, så att de
blevo riktigt hårda. En sort kallades "tvebakar", och
dem satte de ån pinne tvärsigenom. De voro stora, run-
da ungefär 4 dm. i diameter och skulle skiljas åt, in-
nan de sattes in i ugnen.

Kavring

"Tvebakar"

2418

cl. b.

16:

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Gille:

Gillén, förning.

Förning m.m.

Vi hade och ha ännu likasom "bjualag".
Förr varade gillena ända upp till åtta dagar, och
därför skulle alla ha med sig riklig förning, ty
även kocken och betjäningen skulle ha både bröd och kött.
Hela påsar med bröd förde man med sig och risengröt på
stora tennfat. Dessa sattes framför givarinnan, som med
sin fällkniv skar stycken av gröten till var och en
av dem som voro kring bordet och sedan till den som var
i köket. Så fick v.o.e. dela ut det hon fört med sig.
Gröten var rutad med malen kanel och ovanpå lades väfflor,
goråskakor och kopparkakor. Långa kakor liknande klenor
men torra. Lagda och bakade på järn med en pååt ovanpå
och därovanpå glöder. Senare hade de socker- och äggkakor.

Gröna tallrikar av trä med en blomma mitt i skulle
v.o.e. ha med sig. De sutto vid långa bord, karlarna vid
ett och fruntimren vid ett annat.

Ö. Tallberg, Th.

Uppr. H. Richter

Nes. Karin. Hans. - Danes

17. 17.

2418

LUND UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Spettkaksbakning

Före mig bakade min mor spettkakor, så jag har lärt av henne. Vi ha fyra olika stora rullar av trä, som vi använda allteftersom den mängd ägg, som skall användas. Somliga släppa själva till sina ägg och lämna ett vist antal tjog. Andra beställa kakan färdig utan att lämna något. Jag tar två kronor per tjog för arbetet. Vi måste vara tre personer i början, då vi baka och möjligen bara två sedan, då vi kommit ett stycke. Först vispa vi enbart gulorna tillsammans med socker, tills massan eller smeten blir tjock. Alla vitorna "slå vi upp" (vispa till skum) i särskilda spann och hälla i ett och ett ägg, tills alla blivit tjockt skum. Slutligen slås alltsammans tillhopa och mjöl iröres, och så är smeten färdig.

Spettkaksbakning

(se foto)

U:o
18.

2418

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Dreftatru"

"Dreftatru"

Dreftatru använde man förr till att skaffa bort agnar o.d. från havregrynen. Man tog med händerna i det långa tråget och spog i takt, så att grynen flögo högt i luften och ner i tråget igen. Samtidigt gjorde man en sidorörelse, så att "agnarna" flögo undan.

Det användes även till att samla upp inälvorna på då man slaktade.

19.

2418

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Halmkorg

Korgen gjord av en gammal kvinna i Farboret, Västerstad, användes förr till att förvara klutar, näsdukar o.d. i.

Halmkorg.
/se foto/.

"Svepask"

Dessa askar voro ofta målade och däri gömdes smycken o.d.

Svepask

"Bodrek"

Runda, svarvade trädosor, användes till att ha diverse småsaker i: ringar o.d.

"Bodrek".

Lerkrus

Användes till att bära brännvin i.

Lerkrus 

2418

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIVTidning

Den enda tidning, som de hade, då jag var liten
d.v.s. som jag kommer ihåg var "Lunds stifts tidning",
och den hade prästen.